

COALIȚIA CIVICĂ PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE ASOCIAȚIA PROMO-LEX

Raportul nr. 2 **Monitorizarea Alegerilor Parlamentare din 30 noiembrie 2014**

Perioada de monitorizare: 24 septembrie – 15 octombrie 2014

Publicat la 16 octombrie 2014

Chișinău, 2014

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul Raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.

Efortul de monitorizare a alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014 beneficiază de asistență tehnică din partea National Democratic Institute for International Affairs (NDI) și este susținut financiar de către Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare (USAID), National Endowment for Democracy (NED), Consiliul Europei, precum și Fundația Stefan Batory din resursele oferite de Fondul Solidaritate în cadrul Programului “Sprijin pentru Democrație” al Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Polone. Opiniile exprimate în raport aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

CUPRINS:

I. REZUMAT

II. CONSTATĂRI

1. Prestația organelor electorale

- a. Hotărâri adoptate de CEC
- b. Calendarul electoral
- c. Listele electorale
- d. Observatori naționali și internaționali
- e. Participarea societății civile în monitorizarea alegerilor
- f. Constituirea circumscripțiilor electorale
- g. Constituirea consiliilor electorale de circumscripție
- h. Regiunea transnistreană

2. Prestația administrației publice locale

- a. Asigurarea infrastructurii secției de votare
- b. Pașapoartele ex-sovietice
- c. Asigurarea minimă a locurilor pentru afișaj electoral și a localurilor de întâlnire cu alegătorii

3. Prestația concurenților electorali

- a. Sesizări și contestații depuse la CEC
- b. Utilizarea resurselor administrative
- c. Activități de campanie electorală înainte de înregistrarea concurenților electorali
- d. Lista concurenților
- e. Suspendarea candidaților din funcțiile deținute
- f. Activități de campanie electorală organizate de concurenții electorali
- g. Intimidarea și presiunea asupra alegătorilor
- h. Cadouri electorale

4. Prestația mass-mediei locale și regionale

III. FINANȚAREA PARTIDELOR POLITICE ÎN CADRUL CAMPANIEI ELECTORALE

1. Plafonul mijloacelor financiare virate în fondul electoral al concurenților electorali

2. Cuantumul creditului acordat CEC

3. Trezorerii partidului

4. Cheltuieli pentru activități ale partidelor până la înregistrarea lor ca și concurenți electorali

- a. Cheltuieli pentru evenimente de lansare în campania electorală

- b. Cheltuieli pentru activități sportive
- c. Concerte cu caracter electoral
- d. Cheltuieli pentru infrastructura locală
- e. Cheltuieli pentru construcții de edificii și monumente
- f. Cheltuieli pentru cadouri cu tentă electorală
- g. Cheltuieli pentru mass-media locală și regională
- h. Cheltuieli pentru publicitatea stradală
- i. Cheltuieli pentru publicitatea poligrafică
- j. Cheltuieli pentru remunerarea agitatorilor/voluntarilor

5. Cheltuieli pentru activități ale partidelor după înregistrarea lor ca și concurenți electorali

- a. Cheltuieli pentru concerte electorale
- b. Cheltuieli pentru evenimente de lansare în campania electorală
- c. Cheltuieli pentru activități sportive
- d. Cheltuieli pentru infrastructura locală
- e. Cheltuieli pentru cadouri cu tentă electorală

IV. RECOMANDĂRI

V. METODOLOGIA DE OBSERVARE A PROMO-LEX

- a. Experiența Promo-LEX în monitorizarea proceselor electorale

VI. LISTA DE ABREVIERI

I. REZUMAT

În cadrul Coaliției pentru alegeri libere și corecte, Promo-LEX desfășoară monitorizarea de lungă durată a perioadei electorale în contextul alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014. Raportul de față acoperă perioada pre-electorală cuprinsă între 24 septembrie - 15 octombrie 2014 și reflectă constatările cu caracter electoral conectate la cadrul juridic corespunzător care au fost raportate de către observatorii Promo-LEX.

În perioada monitorizată, CEC a elaborat un șir de regulamente și instrucțiuni menite să clarifice și să perfecționeze cadrul normativ electoral. Pentru o bună funcționare a procesului de întocmire, verificare și actualizare a listelor electorale au fost instruiți responsabili de lucru cu listele. CEC a acreditat observatori naționali și internaționali și într-un caz a respins cererea de acreditare depusă de o organizație neguvernamentală. La fel, a constituit 37 de circumscripții electorale. Totuși, contrar prevederilor alin.4 al art. 27 din Codul Electoral, CEC a constituit doar 35 de consilii electorale de circumscripție. Așadar, n-au fost constituite consilii electorale de circumscripție pentru municipiul Bender și pentru unitatea administrativ-teritorială de nivelul II din regiunea transnistreană.

Fără a-și argumenta hotărârea, Comisia a stabilit suma de 55 mln lei ca plafon al mijloacelor financiare ce pot fi virate în fondul electoral. Trebuie de menționat faptul că plafonul este în creștere considerabilă, de peste două ori, comparativ cu alegerile precedente: la alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010 a fost stabilit un plafon de până la 21 664 445 lei, iar la alegerile locale noi din 5 iunie 2011 - de până la 22 142 345 lei.

Administrațiile publice locale de nivelul doi, cu o singură excepție, precum și judecătoriile au înaintat candidaturi pentru membri ai consiliilor electorale de circumscripție electorală cu drept de vot deliberativ. Cu excepția a două cazuri, cele 4 partide reprezentate în Parlament la data constituirii consiliilor electorale de circumscripție, și-au utilizat dreptul de propunere a candidaturilor acestora.

Administrația publică locală a participat activ în raportarea necesităților privind dotarea secțiilor de votare. În vederea organizării unor campanii de informare privind necesitatea perfectării buletinelor de identitate până la data de 30 noiembrie 2014, Consiliile raionale au primit listele persoanelor deținătoare a pasapoartelor de tip ex-sovetic. Cu încălcări de termen în majoritatea cazurilor, APL a stabilit un minim de locuri speciale de afișaj electoral și un minim de localuri pentru desfășurarea întâlnirilor alegătorilor cu concurenții electorali.

În perioada raportată, până la data înregistrării concurenților electorali, mai multe partide au desfășurat activități cu caracter de promovare a imaginii. Pe parcursul perioadei de monitorizare, 16 entități politice au depus actele pentru înregistrare în calitate de concurenți electorali. Au fost acceptate toate cererile depuse, 16 formațiuni politice fiind înregistrate drept concurenții electorali. Chiar dacă peste 10 persoane au ridicat liste de subscripție, pe parcursul perioadei de raportare n-a fost depusă nicio cerere cu privire la înregistrarea candidaților independenți.

Concurenții electorali pot utiliza mijloace financiare exclusiv din contul „Fondului electoral”. Până la 15 octombrie 2014, niciun concurent electoral nu a raportat despre deschiderea contului. Pe de altă parte, începând cu 11 octombrie 2014, observatorii Promo-LEX au constatat multiple activități cu caracter electoral care necesită susținere financiară considerabilă organizate de concurenții electorali PDM, PLDM și PCR. M.

Observatorii Promo-LEX au raportat implicarea activă a mass-mădiei locale și regionale în favorizarea intensă a doi concurenți electorali. Astfel, în 57 de articole au fost publicate informații de favorizare a cetățeanului Renato Usatfi. Observatorii Promo-LEX au constatat cel puțin 76 de materiale în favoarea PDM și 1 - în defavoarea acestuia, 13 materiale - în favoarea și 4 - în defavoarea PLDM, 12 materiale - în favoarea PL și 1 - în defavoare, 11 materiale - în favoarea PSRM, 4 materiale - în favoarea PCR, 1 material - în favoarea PLR.

II. CONSTATĂRI

1. Prestația organelor electorale

a. Hotărâri adoptate de CEC

În perioada de raportare, CEC a elaborat 11 acte normative, care au reglementat statutul și procedura de acreditare a observatorilor, modalitatea de întocmire, administrare, difuzare și actualizare a listelor electorale, modalitatea de reflectare a campaniei electorale în mijloacele de informare în masă, modul de întocmire, autentificare, verificare și prezentare a listelor de subscripție, numărul persoanelor de încredere al concurenților electorali, acte privind aprobarea Codului de conduită a funcționarilor electorali, numărul de membri ai organelor electorale care pot fi degrevați de atribuțiile de la locul permanent de muncă și termenul degrevării, privind stabilirea quantumului creditului acordat concurenților electorali, plafonul mijloacelor financiare ce pot fi virate în fondul electoral al concurentului electoral, activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare, precum și activitatea consiliului electoral de circumscripție.

b. Calendarul electoral

Cu o întârziere de o zi de la Programul calendaristic de realizare a acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare din 30 octombrie 2014, CEC a stabilit quantumul creditelor pentru concurenții electorali și plafonul mijloacelor ce pot fi virate în fondul electoral. În cel puțin 13 cazuri au fost tergiversate deciziile membrilor CECE despre înaintarea candidaturilor spre degrevare.

c. Listele electorale

În conformitate cu art.40, alin.3 al Codului electoral, CEC elaborează și aprobă procedura de întocmire, verificare și actualizare a listelor electorale, reglementând expres aspectele privind: transmiterea listelor către birourile electorale; includerea/excluderea alegătorilor de către membrii biroului electoral al secției de votare; prezentarea ulterioară a listelor electorale finale și alte aspecte necesare.

Conform informației prezentate de observatorii Promo-LEX, persoanele responsabile de întocmirea, administrarea, transmiterea și actualizarea listelor electorale au fost instruite în cadrul seminarului tematic, organizat de CICDE în perioada 06 – 10 octombrie 2014. La seminar au participat responsabili de gestionarea listelor din cel puțin 14 circumscripții electorale (Anenii Noi, Nisporeni, Criuleni, Călărași, Drochia, Cahul, Ialoveni, Cimișlia, Florești Basarabeasca, Rîșcani, Strășeni, Ungheni, UTA Găgăuzia). Încă n-au fost publicate informații cu privire la instruirea responsabililor de gestionarea listelor din alte 23 de circumscripții electorale..

d. Observatorii naționali și internaționali

În vederea monitorizării alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014, până la data de 15 octombrie 2014, CEC a mai acreditat 3 observatori naționali din partea Institutului Internațional de monitorizare a dezvoltării democrației, parlamentarismului și respectării drepturilor electorale ale cetățenilor statelor membre ale Adunării Interparlamentare a Comunității Statelor Independente, 5 observatori din partea Ambasadei Regatului Suediei în Republica Moldova și a adoptat decizia despre înregistrarea a 2 interpreți, 154 de observatori din partea Asociației obștești „Promo-LEX”, un observator internațional din partea Adunării Parlamentare a Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră. La 15 octombrie 2014, CEC a refuzat acreditarea asociației obștești „Moldova Tânără” pe motiv că asociația nu se încadrează în limitele prevăzute de art.63 din Codul Electoral. Cinci membri din nouă, care au respins

cererea de acreditare, au considerat că asociația nu este calificată pentru desfășurarea activității de observare.

e. Participarea societății civile în monitorizarea alegerilor

Campania electorală este monitorizată de cel puțin două grupuri de organizații neguvernamentale - Coaliția civică pentru alegeri libere și corecte și Coaliția "Controlul Civic – alegeri 2014". În monitorizarea proceselor electorale, pe lângă Asociația Promo-LEX, în cadrul Coaliției civice pentru alegeri libere și corecte, s-au implicat și Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” (monitorizarea campaniei electorale din perspective de gen), Institutul pentru Drepturile Omului (monitorizarea respectării drepturilor electorale ale cetățenilor internați în instituțiile psihiatrice), Alianța InfoNet (monitorizarea asigurării accesibilității procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități), Asociația pentru Democrație Participativă (monitorizarea promisiunilor electorale), Asociația Presei Independente și Centrul pentru Jurnalism Independent (monitorizarea mass-media). N-a fost făcută publică lista organizațiilor constituate ale coaliției „Controlul Civic – alegeri 2014” și nici n-au fost înregistrate cereri de acreditare a observatorilor din partea entităților respective.

f. Constituirea circumscripțiilor electorale

La data de 3 octombrie 2014, CEC a decis constituirea a 37 de circumscripții electorale, inclusiv pentru Bender și pentru unitatea administrativ-teritorială din stânga Nistrului, hotarele cărora corespund hotarelor unităților administrativ-teritoriale prevăzute de legislație.

g. Constituirea consiliilor electorale de circumscripție

Până la data de 3 octombrie 2014, în baza art. 27, alin.4 al Codului Electoral, judecătoriile sau, după caz, curțile de apel, consiliile locale de nivelul doi și Adunarea Populară a Găgăuziei, partidele reprezentate în Parlament aveau dreptul să propună candidaturi pentru consiliile electorale de circumscripție.

Potrivit rapoartelor observatorilor Promo-LEX, până la termenul stabilit pentru funcția de membru cu drept de vot deliberativ în componența consiliilor electorale de circumscripție la CEC au fost prezentate candidaturile din partea a cel puțin 30 de unități administrative de nivelul 2 și din partea a cel puțin 2 judecătorii. În cel puțin 1 caz PL și PCRM nu și-au exercitat acest drept.

În baza raportărilor observatorilor, la data de 2 octombrie 2014, a fost identificat un caz (Briceni), în care la ședința de înaintare a candidaților pentru consiliul electoral de circumscripție au fost înregistrate dispute dintre consilierii raionali PCRM și PDM, ultimii părăsind ședința.

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin un caz (Rezina), în care un candidat din partea CR n-a fost informat despre înaintarea la funcția dată.

La 10 octombrie 2014, CEC a constituit toate consiliile electorale de circumscripție, cu excepția a 2, și anume pentru localitățile din stânga Nistrului și al municipiului Bender. Pe ordinea de zi a ședințelor CEC nici măcar n-a fost inclus vreun subiect privind constituirea organelor electorale respective. CEC n-a depus niciun efort pentru a suplini din rezerva funcționarilor electorali numărul de membri pentru aceste două circumscripții, astfel interpretând restrictiv norma legală. Conform art.27, alin.2 al Codului Electoral, consiliile electorale de circumscripție se constituie dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 7 și de cel mult 11 persoane. Contrar acestei prevederi, în 2 circumscripții electorale (Donușeni și Glodeni), consiliile n-au fost constituite cu o componență numerică impară, ci cu o componență nominală pară. Prin urmare, CEC a depus un efort în vederea constituirii acestor organe electorale de circumscripție, comparativ cu situația circumscripțiilor electorale din localitățile din stânga Nistrului și din municipiul Bender, unde n-a fost depus niciun efort.

Cel puțin un caz de încălcare a procedurii secrete de alegere a administrației consiliului electoral de circumscripție a fost raportat în Taraclia.

h. Regiunea transnistreană

Până la data limită de constituire a consiliilor electorale de circumscripție n-au fost adoptate Hotărâri ale CEC cu privire la constituirea consiliului electoral de circumscripție nr.3 Bender și cu privire la constituirea consiliului electoral de circumscripție nr.37 pentru localitățile din stânga Nistrului. O problemă în vederea constituirii organului electoral o reprezintă faptul că în unitățile administrativ-teritoriale de nivelul II menționate nu dispunem de administrație publică locală subordonată autorităților constituționale. Pe de altă parte, judecătoria Bender nu a delegat membri pentru consiliul electoral de circumscripție.

Se pot atesta astfel de situații în care entitățile respective refuză executarea obligațiilor legale.. În acest sens, din punct de vedere al efortului de monitorizare CEC are obligația de a constitui consiliile de circumscripție în limitele prevăzute de Codul Electoral, care stabilește clar că numărul de membri ai consiliului trebuie să fie impar de la 7 la 11. În cazul în care patru membri delegați de APL și judecătorii nu sunt înaintați din diverse motive, iar partidele politice, de asemenea, nu-și prezintă candidaturile, CEC are posibilitatea legală de a desemna 7 persoane din rezerva funcționarilor electorali pentru a face funcțional organul electoral inferior. Din aceste considerente, este îngrijorător faptul că CEC a interpretat restrictiv normele Codului Electoral care prevăd obligativitatea suplínirii membrilor care n-au fost delegați de către entitățile responsabile.

În perioada de monitorizare, nici administrația publică centrală și nici administrația electorală n-a inițiat discuții despre ameliorarea condițiilor de participare a cetățenilor din raioanele de est ale Republicii Moldova la procesul electoral.

2. Prestația administrației publice locale

a. Asigurarea infrastructurii secției de votare

Conform art.52, alin.4 al Codului Electoral, autoritățile administrației publice locale asigură secția de votare cu cabine, urne de vot și celelalte materiale necesare. Conform p.30 al Instrucțiunii CEC cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare, CEC asigură înzestrarea tuturor secțiilor de votare cu numărul necesar de cabine pentru vot secret și urne de vot, precum și cu sigilii colier cu autoblocare, în baza solicitărilor adresate de autoritățile publice locale. Potrivit p.5 al Instrucțiunii menționate, la stabilirea localului secției de votare se va da preferință spațiilor aflate la parterul clădirilor, amplasate în locuri publice accesibile, astfel încât să faciliteze și accesul persoanelor în vârstă și a celor cu dizabilități.

În baza observațiilor Promo-LEX, până la data de 15 octombrie 2014, cel puțin 117 localități au raportat către CEC necesitățile cu privire la dotarea secțiilor de votare cu cabine și urne de vot, dintre care cel puțin 8 APL au solicitat cabine de vot pentru persoane cu dezabilități.

Observatorii Promo-LEX au informat că localurile a cel puțin 2 secții de votare din r. Rîșcani (s. Recea, s. Șumna), 1 secție de votare din s. Sărata Nouă (r. Leova), mai multe secții de votare din r. Edineț, 4 secții de votare din r. Sîngerei, 1 secția de votare din s. Făleștii Noi, r. Fălești, Scumpia, r. Florești au adaptat intrarea în incinta localurilor cu pante de acces pentru a asigura comoditatea intrării în incinta secției pentru persoanele cu dezabilități și a celor în vârstă.

b. Pașapoartele ex-sovietice

Conform art. 53 alin.3 al Codului Electoral, votarea se efectuează în baza buletinului de identitate și a fișei de însoțire ale cetățeanului sau în baza buletinului de identitate provizoriu. Începând cu 1 septembrie 2014, cetățenii nu pot să mai voteze în baza pașaportului de tip ex-sovietic.

Au fost raportate cel puțin 2 cazuri (Drochia, Administrația UTA Găgăuzia) în care consiliile raionale au organizat seminare cu secretarii consiliilor locale, în cadrul cărora au fost însărcinați de a informa în scris deținătorii pașapoartelor ex-sovietice despre faptul că nu vor avea dreptul să participe la votare și despre posibilitatea perfectării gratuite a buletinelor de identitate până la 30 noiembrie 2014.

Observatorii Promo-LEX au fost informați despre faptul că în Republica Moldova există încă circa 34 mii de alegători care dețin pașapoarte de tip ex-sovietic.

c. Asigurarea minimă a locurilor pentru afișaj electoral și a localurilor de întâlnire cu alegătorii

Potrivit art. 47 alin.7 al Codului Electoral, APL sunt obligate ca, în termen de 3 zile de la data începerii perioadei electorale, să stabilească și să garanteze un minim de locuri speciale de afișaj electoral, un minim de localuri pentru desfășurarea întâlnirilor cu alegătorii, afișând imediat deciziile (dispozițiile) respective la sediul acestor autorități. Conform rapoartelor prezentate de observatorii Promo-LEX, pentru perioada de raportare cel puțin 227 de primării nu au adoptat decizii în acest sens.

Conform informației livrate de observatorii Promo-LEX, cel puțin 57 de primării au stabilit taxa pentru darea în locațiune a spațiului public.

3. Prestația concurenților electorali

a. Sesizări și contestații depuse la CEC

La data de 24 septembrie 2014, PCRM a depus o sesizare prin care a solicitat suspendarea campaniei de informare privind integrarea europeană și Acordul de Asociere dintre RM și UE prin spoturi video difuzate la posturile TV "Moldova, pentru Europa", finanțată de către Fundația Soros-Moldova. Drept răspuns, CEC a menționat că acțiunile Fundației Soros-Moldova nu încalcă legislația electorală și nu aduce atingere intereselor concurenților electorali, întrucât această campanie este una apolitică și nu urmărește scopul de a influența dreptul de vot al alegătorilor, precum și faptul că această campanie s-a încheiat până la începerea campaniei electorale.

La 6 octombrie 2014, PCRM a depus alte 2 sesizări prin care -a solicitat întreprinderea tuturor măsurilor necesare în vederea interzicerii favorizării vreunui concurent electoral de către radiodifuzori și atenționarea a 2 radiodifuzori în ceea ce privește favorizarea exagerată a PDM. De asemenea, PCRM a solicitat respectarea legislației electorale de către toate formațiunile politice, inclusiv de către PDM, concretizând că înainte de înregistrarea sa în calitate de concurent electoral, PDM a desfășurat acțiuni de agitație electorală. Până în prezent, potrivit site-ului oficial, CEC n-a emis răspunsuri la aceste sesizări.

La 10 octombrie 2014 PLDM a depus o contestație la CEC privind începerea agitației electorale de către PPCD înainte de înregistrarea sa drept concurent electoral. Până la moment, răspunsuri la această contestație, conform paginii oficiale, CEC nu a emis.

La 13 octombrie 2014 Mișcarea Populară Antimafie a depus o contestație la CEC privind începerea agitației electorale de către PLDM înainte de înregistrarea sa drept concurent electoral. CEC a respins contestația depusă în sedința din 15.10.2014, ca fiind tardivă.

La 13 octombrie 2014 Partidul Comuniștilor din Republica Moldova a depus o contestație la Comisia Electorală Centrală și la Consiliul Coordonator al Audiovizualului cu privire la încălcarea legislației la

10, 11 și 12 octombrie 2014, de către posturile de televiziune Pro TV Chișinău, Jurnal TV și N4, care au difuzat publicitatea electorală a concurentului PLDM. Până la moment, răspunsuri la această contestație, conform paginelor oficiale, CEC și CCA nu au emis.

b. Utilizarea resurselor administrative

Codul bunelor practici al Comisiei de la Veneția prescrie egalitate strictă în utilizarea de către concurenții electorali a mijloacelor publice în scopuri electorale. Egalitate „strictă” înseamnă tratamentul egal al partidelor politice, indiferent de actuala lor reprezentare în Parlament sau de susținerea din partea electoratului. De asemenea, conform art.47, alin.6 al Codului Electoral, în campaniile electorale candidații nu pot folosi mijloacele și bunurile publice (resursele administrative), iar autoritățile/instituțiile publice și cele asimilate acestora nu pot transmite/acorda concurenților electorali bunuri publice sau alte favoruri decât în bază de contract, în condiții de egalitate pentru toți concurenții electorali. Contrar acestor standarde, observatorii Promo-LEX au constatat cel puțin 8 cazuri care pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative.

Pentru asigurarea prezenței participanților la evenimentul din 28 septembrie 2014, organizat de PDM, observatorii Promo-LEX au sesizat utilizarea mijloacelor de transport de serviciu (a Moldova Gaz, CFM, consiliilor raionale, centrelor de sănătate) în cel puțin 9 cazuri din cel puțin 2 unități administrative de nivelul II (Basarabeasca, Cahul).

La 3 octombrie 2014, în timpul programului de lucru, OT PDM Cahul a desfășurat în incinta consiliului raional Cahul o întrunire cu șefii serviciilor desconcentrate, unde au discutat chestiuni de organizare a campaniei electorale. La momentul desfășurării întrunirii, nu exista nicio decizie a CR Cahul despre acordarea în locațiune a localurilor consiliului.

La 26 septembrie 2014, reprezentanții PLDM Vladimir Filat, Mihail Braga (vice președintele raionului Ialoveni), deputații Anatolie Dimitriu și Tudor Deliu au participat la sfințirea foșoarelor grădiniței din Malcoci (Ialoveni), pentru reconstrucția cărora au fost alocate 500 mii lei din bugetul de stat. Liderul PLDM a promis ca va amenaja un teren de joacă pentru copii, iar cantina va fi dotată cu echipamentul necesar.

La 8 octombrie 2014, OT PLDM Soroca a desfășurat în incinta consiliului raional Soroca o întrunire a lui Vladimir Filat cu membrii de partid. La momentul desfășurării întrunirii, nu exista nicio decizie a CR Soroca despre acordarea în locațiune a spațiilor consiliului.

La 8 octombrie 2014, la Popeștii de Sus, Drochia reprezentanții PLDM (Tudor Deliu, deputat, Iurie Melinte, șef al Direcției de învățământ, tineret și sport, Anatolie Guțu, primar) au participat la evenimentul dedicat reparației Liceului „Ion Creangă” din localitate, efectuată cu ajutorul alocațiilor din bugetul de stat și FISM. Discursurile demnitarilor din cadrul evenimentului au avut conotații electorale.

La 2 octombrie 2014, orele 13⁰⁰-17⁰⁰, în incinta restaurantului Ciocolata din Basarabeasca a fost organizată o masă festivă cu concert pentru persoanele în etate. Organizatorii evenimentului, reprezentanții APL (Nicolae Nicolaev, primarul orașului, Vasile Crușca, viceprimarul, Andrei Țurcan, directorul Centrului de tineret „Phoenix”, Victoria Dobrovolschi, consilier raional, Miron Gagauz, președintele Asociației Republicane a Veteranilor, Liudmila Chiciuc, consilier orașenesc) sunt membri ai partidului PCRM, iar în cadrul evenimentului au făcut agitație electorală în susținerea partidului.

La 14 octombrie 2014, la Șoldănești, funcționarii Oficiului de Ocupare a Forței de Muncă au participat în timpul orelor de muncă la întâlnirea cu deputatul PDM Valentina Stratan.

c. Activități de campanie electorală înainte de înregistrarea concurenților electorali

Conform Codului Electoral, în perioada electorală, agitația începe odată cu înregistrarea concurenților de către CEC.

La 28 septembrie 2014, PDM a organizat concerte cu tentă electorală la Telenești și Cahul, iar la Drochia a oferit o masă veteranilor războiului din Afganistan. De asemenea, la 28 septembrie 2014, PDM a organizat alegeri directe ale candidaților de către cetățeni.

La 28 septembrie 2014, PLDM a organizat un turneu de mini fotbal în Racovăț (Soroca), prezent din partea partidului fiind Alexandru Cimbriciuc, deputat în Parlament. În aceeași zi, Vladimir Filat, deputații Ion Butmalai, Alexandru Cimbriciuc au participat la Festivalul „Mărului” din Soroca. Conform raportului observatorului Promo-LEX, la 1 octombrie 2014, șapte persoane din partea PLDM au mers la domiciliile locuitorilor Grătiești (Chișinău), unde au efectuat chestionarea acestora referitor la problemele cu care se confruntă comunitatea, referitor la acceptarea politicii PLDM și a posibilității votării pentru PLDM la 30 noiembrie 2014, etc.

La 5 octombrie 2014, la Teatrul de operă și balet „Maria Bieșu” din Chișinău, PDM a organizat lansarea oficială a partidului în campania electorală pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie.

La 25 septembrie 2014, PSRM a organizat la Căușeni concursul ”Stelele Moldovei”. La 28 septembrie 2014, PSRM a desfășurat la Chișinău congresul partidului, pentru care a fost asigurată transportarea din republică a participanților. La 1 octombrie 2014, cu prilejul Zilei Internaționale a oamenilor în etate, PSRM a organizat la Palatul Sindicatelor din Chișinău o întâlnire cu persoanele de vârstă a treia. La eveniment a participat Igor Dodon.

În Drochia, observatorii Promo-LEX au raportat despre faptul că începând cu 03 octombrie 2014, reprezentanții locali ai PSRM zilnic instalează un cort cu simbolica partidului, distribuind ziarele partidului și făcând agitație electorală în favoarea partidului. O situație analogică este atestată ocazional, începând cu 12 octombrie 2014, în sectoarele Centru și Ciocana ale municipiului Chișinău.

La 25 septembrie 2014, cetățeanul Renato Usatfi a organizat la Chișinău un concert cu tentă electorală.

d. Lista concurenților

Conform Codului Electoral, în decursul a 7 zile de la data primirii actelor CEC efectuează înregistrarea concurenților desemnați în alegeri.

La 3 octombrie 2014, CEC a organizat tragerea la sorți, în urma căreia a fost stabilită ordinea prealabilă de înscriere în buletinul de vot a formațiunilor politice care până în această zi și-au depus dosarele pentru înregistrare în calitate de concurenți electorali. Ordinea de înscriere în buletinul de vot rămâne definitivă numai după aprobarea hotărârii CEC de înregistrare a concurenților electorali la alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014.

Până la 16 octombrie, CEC a înregistrat toate cele 16 formațiuni politice care au depus cereri de înregistrare, în calitate de concurenți electorali, concomitent fiind înregistrate simbolurile electorale și confirmați reprezentanții acestora la CEC. În cadrul CEC au existat divergențe de opinie la înregistrarea în calitate de concurent electoral și a simbolului electoral al Partidului Politic „Partidul Comunist Reformator din Moldova”, întrucât un membru CEC a considerat că există dubii privind veridicitatea și corectitudinea documentelor prezentate pentru înregistrare în calitate de concurent electoral, iar simbolul electoral este identic cu simbolul electoral al PCR. M.

Conform informației de pe pagina web a CEC, 7 cetățeni au solicitat eliberarea listelor de subscripție în vederea colectării semnăturilor în susținerea candidaților independenți. Până la 15 octombrie 2014, nici unul dintre solicitanții listelor de subscripție n-a depus la CEC toate documentele de înregistrare în calitate de candidat independent. Întrucât eliberarea de către CEC a listelor de subscripție are loc abia la 1

octombrie – începutul perioadei de desemnare a candidaților, candidații independenți au nevoie de timp suplimentar pentru colectarea numărului suficient de semnături. Prin contrast, partidele politice au posibilitatea de a pregăti documentele de înregistrare în calitate de concurenți electorali și până la începutul perioadei de desemnare a candidaților, având comparativ un avantaj de timp privind înregistrarea acestora și astfel obținând dreptul de a desfășura agitație electorală cu mult înainte .

Conform art.42, alin.6 al Codului Electoral, lista de subscripție se autentifică prin aplicarea, pe fiecare foaie, a ștampilei autorității administrației publice locale de pe teritoriul căreia s-au colectat semnături. Într-o altă situație dezavantajoasă în vederea înregistrării în calitate de candidați independenți se află candidații independenți din localitățile din stânga Nistrului și Bender, întrucât în aceste localități este imposibil de colectat semnături și, respectiv, de a le autentifica de către administrația publică locală.

e. Suspendarea candidaților din funcțiile deținute

Art.13, alin.3 al Codului Electoral prevede suspendarea următoarelor categorii de persoane din funcțiile pe care le dețin, din momentul înregistrării în calitate de candidați la alegerile parlamentare:

- a) viceprim-miniștrii, miniștrii și viceministrii, membrii din oficiu ai Guvernului;
- b) conducătorii autorităților publice centrale;
- c) președinții și vicepreședinții raioanelor;
- d) primarii și viceprimarii;
- e) pretorii și vicepretorii.

În conformitate cu art. 44, alin.1, lit. g, la CEC au fost prezentate declarațiile de suspendare din funcțiile ocupate din partea a 146 candidați, după cum urmează: PL - 10 candidați, PCRM – 19 candidați, „ALEGEREA MOLDOVEI – UNIUNEA VAMALĂ” – 24 candidați, Partidul Politic Mișcarea Populară Antimafie – 1 candidat, Partidul Politic Partidul Liberal Reformator – 11 candidați, PLDM – 43 candidați, PDM -38 candidați.

f. Activități de campanie electorală organizate de concurenții electorali

La 12 octombrie 2014, la Sala Polivalentă din Chișinău PLDM s-a lansat oficial în campania electorală pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie.

În perioada de raportare Observatorii Promo-LEX au menționat întâlniri cu alegătorii organizate de către partidele politice. Astfel, PCRM a organizat cel puțin 2 evenimente (la 11 octombrie 2014 - în or. Sîngerei și la 12 octombrie 2014 - la Baraboi, r. Dondușeni). PLDM – 4 evenimente (Ștefan Vodă, s. Slobodzia, s. Popeasca, s. Caplani din Ștefan Vodă).

La 12 octombrie 2014, în incinta Palatului de Cultură din Ungheni PLDM a organizat un concert cu participarea maestrului Eugen Doga și a Orchestrei Simfonice a Filarmonicii Naționale. La 12 octombrie 2014, în Mereni (Anenii Noi), PLDM a organizat ziua sportului. La 12 octombrie 2014, în Drochia, PDM a organizat un campionat de fotbal.

g. Intimidarea și presiunea asupra alegătorilor

În conformitate cu art.2, alineatul 2 din Codul Electoral, participarea la alegeri este liberă (benevolă) și nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului cu scopul de a-l obliga să participe sau să nu participe la alegeri, precum și asupra exprimării de către acesta a liberei sale voințe. Potrivit art.25 p.2 al Convenției internaționale cu privire la drepturile civile și politice, dreptul alegătorilor de a alege și de a fi ales se realizează prin asigurarea unei exprimări libere a voinței acestora.

Observatorul Promo-LEX a informat despre faptul că, în raionul Rezina, directorului filialei Rezina-gaz, dl Vutcariov, le-a prezentat angajaților o listă de candidați din rândurile PDM, care trebuie neapărat să fie votați în cadrul alegerilor deschise ale candidaților. Totodată, acesta i-a obligat pe angajați să depună o cerere de aderare la partid. O situație similară a fost atestată la Sîngerei, unde conducătorii unor instituții (primăriei, oficii poștale, cadastru) au obligat angajații și familiile lor să se prezinte la 28 septembrie 2014 la alegerea candidaților PDM.

h. Cadouri electorale

Conform art.38, alin.7 din Codul Electoral, concurenților electorali li se interzice să propună alegătorilor bani, cadouri, să distribuie gratuit bunuri materiale, inclusiv ajutoare umanitare sau alte acțiuni de binefacere.

La 25 septembrie 2014, PLDM a donat o tablă interactivă cu proiector și calculator Liceului Teoretic din Zimbreni (Ialoveni). La eveniment au fost prezenți reprezentanți ai partidului - Mihail Braga, vicepreședintele raionul Ialoveni și Anatolie Dimitriu, deputat în Parlament.

În baza informației prezentate de primarul satului Șuri (Drochia), Petru Turcuț, membru PDM, la 1 octombrie 2014, cu ocazia Zilei internaționale a persoanelor în etate, din partea PDM au fost oferite plicuri cu câte 110 lei pentru fiecare persoană în etate din sat. O situație similară a fost atestată în satul Ochiul-Alb (Drochia), unde PDM a oferit plicuri cu 110 lei pentru două persoane în etate.

4. Prestația mass-mediei locale și regionale

Conform art.64, alin.1 al Codului Electoral, în cadrul tuturor programelor sale, în vederea reflectării alegerilor, radiodifuzorii și mijloacele scrise de informare în masă fondate de autorități publice au obligația de a respecta principiile de echitate, responsabilitate, echilibru și imparțialitate .

În cel puțin 27 de ziare din 25 de localități au fost depistate materiale ce favorizează ori defăimează partidele politice. În cel puțin 76 de cazuri au fost depistate materiale în favoarea PDM și 1 - în defavoarea, 13 materiale – în favoarea și 4 - în defavoarea PLDM, 12 materiale - în favoarea PL și 1 - în defavoarea, 11 materiale - în favoarea PSRM, 4 materiale - în favoarea PCRM, 1 material - în favoarea partidului politic PLR. În 57 de materiale au fost publicate articole de favorizare a cetățeanului Renato Usatîi.

Observatorii au raportat că la 5 posturi locale de televiziune și la 2 posturi locale de radio a fost difuzat anunțul PDM despre organizarea alegerilor parlamentare directe ale candidaților de către cetățeni.

III. FINANȚAREA PARTIDELOR POLITICE ÎN CADRUL CAMPANIEI ELECTORALE

1. Plafonul mijloacelor financiare virate în fondul electoral al concurentului electoral

La 7 octombrie 2014, CEC a stabilit plafonul mijloacelor financiare ce pot fi virate în fondul electoral al concurentului electoral pentru alegerile parlamentare 2014. Astfel, plafonul pentru formațiunile politice a fost stabilit la 55 mln. lei, iar pentru candidații independenți - la 2 mln. lei. În cadrul ședinței privind adoptarea hotărârii privind stabilirea plafonului, membrii CEC au argumentat valoarea plafonului, raportându-l la valoarea alocațiilor anuale din bugetul de stat pentru finanțarea partidelor politice care, conform art.28, alin.1 al Legii cu privire la partidele politice, constituie 0,2% din veniturile prevăzute în bugetul de stat pentru anul respectiv. CEC n-a argumentat în nici un fel excluderea formulei de calcul utilizate anterior de 0,5 euro cenți pentru fiecare alegător inclus în listele electorale.

Trebuie de menționat că în rezultatul utilizării unei noi formule, plafonul este în creștere considerabilă, de peste două ori, comparativ cu alegerile precedente: la alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010, plafonul stabilit a fost de 21 664 445 lei, iar la alegerile locale noi din 5 iunie 2011 - de 22 142 345 lei.

În acest an, prin operațiunea de înmulțire a cotei de 0,2 cu suma de 27 mlrd. lei (cuantumul veniturilor fiscale din Bugetul de stat pentru 2014), CEC a ajuns la valoarea de aproximativ 55 mln. lei. În comparație cu scrutinul parlamentar din 2010, a fost modificată formula de calcul a plafonului pentru anul 2014. În acest context, s-a obținut un nou rezultat, plafonul din 2014 stabilit pentru concurenții electorali-formațiuni politice a crescut cu 60,61% sau cu 33 335 555,00 lei. În schimb, pentru concurenții electorali – candidați independenți plafonul s-a micșorat cu 7,68%, adică cu 166 444 lei.

Promo-LEX constată că pentru scrutinul actual CEC n-a stabilit în mod argumentat și întemeiat plafonul mijloacelor financiare ce pot fi virate în fondul electoral al concurentului electoral. Trezește îngrijorare formula aplicată care „de jure” se referă strict la valoarea alocațiilor anuale din bugetul de stat pentru finanțarea partidelor politice și în niciun fel nu scoate în evidență criteriul de bază utilizat la alegeri – numărul de alegători. Pe de altă parte, trezește semne de îngrijorare faptul că alocațiile în limitele menționate mai sus sunt oferite tuturor partidelor care primesc alocații de la bugetul de stat, acestea fiind prevăzute pentru un an întreg și nu doar pentru două luni de campanie electorală.

Alarmant este și faptul că, prin majorarea plafonului, CEC a admis indirect și creșterea marjei pentru care un concurent electoral poate fi exclus din cursa electorală, în cazul în care se constată nedeclararea sau depășirea cheltuielilor cu 5% peste plafonul mijloacelor din fondul electoral. Astfel, dacă în 2010 cota de 5% a constituit 1 083 222 lei, în 2011 – aceasta a constituit 1 107 117 lei, iar în 2014 această marjă a crescut la 2 750 000 lei.

a) Fondul electoral

Potrivit art. 38, alin. 2, concurentul electoral trebuie să-și deschidă la bancă un cont cu mențiunea „Fond electoral”, virând în el mijloace financiare proprii, sume bănești primite de la persoane fizice și persoane juridice din țară. Potrivit informațiilor oferite de funcționarii aparatului CEC în cadrul interviurilor efectuate până la 15 octombrie 2014, concurenții electorali nu au anunțat CEC-ul despre deschiderea conturilor cu mențiunea „Fond electoral”. Totuși, cel puțin un partid politic – PLDM - a informat observatorii Promo-LEX despre deschiderea contului electoral încă la 10 octombrie 2014. Pe de altă parte, observatorii Promo-LEX au constatat multiple cazuri de activități ce țin de campania electorală și care necesită suport financiar, chiar dacă oficial încă nu au fost deschise fonduri electorale (a se vedea mai sus capitolul privind prestația partidelor politice și a concurenților electorali).

2. Cuantumul creditului acordat CEC

Conform art.37, alin.1 al Codului Electoral, statul acordă concurenților electorali credite fără dobândă. La 7 octombrie 2014, CEC a stabilit cuantumul creditului fără dobândă acordat concurenților electorali. Astfel, pentru fiecare partid, organizație social-politică și bloc electoral se pot acorda 25 000 lei; pentru fiecare candidat independent - 5 000 lei. Cu regret, n-a fost prezentată și argumentată de către CEC nici formula potrivit căreia a fost stabilit cuantumul creditului.

3. Trezorerii partidului

Potrivit art. 38, alin.3, concurentul electoral trebuie să confirme la Comisia Electorală Centrală persoana responsabilă de finanțe (trezorerul). Astfel, în urma Hotărârilor CEC din 10 octombrie 2014 cu privire la înregistrarea candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova, doar 10 din cei 16 concurenți electorali și-au desemnat persoana responsabilă de finanțe (trezorerul).

4. Cheltuieli pentru activități cu caracter electoral ale partidelor până la înregistrarea lor în calitate de concurenți electorali

a. Cheltuieli pentru evenimente de lansare în campanie electorală

La 5 octombrie 2014, în incinta Teatrului de Operă și Balet „Maria Bieșu” PDM s-a lansat în campanie electorală. Potrivit informațiilor oferite de funcționarii instituției, cheltuielile de locațiune sunt estimate la circa 22 000 lei per oră. Evenimentul a durat cel puțin 1,5 ore.

b. Cheltuieli pentru activități sportive

În perioada de raportare, cel puțin 3 partide politice (PDM, PLDM și PL) au avut cheltuieli legate de activități sportive. PDM a organizat cel puțin o activitate sportivă în Bujor (Hîncești), unde drept premii au fost oferite mingi (5 unități), ghiozdane cu sigla PDM (5 unități), medalii și diplome (câte 60 unități), precum și cărți (60 unități). Prețul unei mingi este de cel puțin 350 lei, prețul unui ghiozdan este de cel puțin 300 lei, iar prețul unei cărți este de cel puțin 40 lei.

PLDM a organizat cel puțin o activitate sportivă în Racovăț (Soroca), unde s-au oferit premii în valoare totală de 3600 lei.

PL a organizat cel puțin o activitate sportivă, unde s-au oferit premii sub formă de diplome, medalii și 50 cărți. Prețul unei cărți este de cel puțin 40 lei.

c. Concerte cu caracter electoral

Observatorii Promo-LEX au raportat că, în perioada de monitorizare, cel puțin 4 partide politice au organizat concerte cu tentă electorală în cel puțin 6 raioane.

PSRM a fost vizat în cel puțin o localitate (Căușeni), unde a participat trupa „Milenium”. Serviciile trupei „Milenium” au fost estimate la cel puțin 47 mii lei.

PDM a fost vizat în cel puțin 4 localități. La evenimentele date au evoluat Zinaida Julea, Vitalie Dani și Ion Suruceanu (toți - la Telenești), ansamblul de dansuri populare „Izvorașul”, Zinaida Julea și Vitalie Dani (toți - la Cahul), Adriana Ochișanu (Cantemir). În total serviciile artiștilor au fost estimate la cel puțin 75 200 lei.

Cetățeanul Renato Usatîi este vizat în mun. Chișinău, unde, la 24 septembrie 2014, au evoluat Stas Mihailov și trupa Fly Project. La emisiunea televizată „În Profunzime” Renato Ustîi a sugerat că pentru 1 concert i-ar fi plătit artistului Stas Mihailov 80 mii USD, echivalentul a 1 179 200,00 lei.

d. Cheltuieli pentru infrastructura locală

PDM a efectuat astfel de cheltuieli în cel puțin o localitate. OT PDM Bălți a contribuit la reparația unui teren de joacă în cadrul inițiativei "Curtea Noastră". Au fost instalate 3 scaune-bănci noi, o masă, 2 scrâncioburi și spații de joacă cu elemente specifice. Costul unui proiect "Curtea Noastră" este de cel puțin 2000 lei.

Cetățeanul Renato Usatîi a organizat dotarea unui bloc locativ din or. Bălți cu 15 geamuri termopan (12 standard, 3 mici) și 3 uși la intrarea în bloc. Prețul unui geam standard este de cel puțin 2800 lei, un geam mic - cel puțin 1300 lei, iar prețul unei uși de intrare în bloc este de cel puțin 4900 lei.

e. Cheltuieli pentru construcții de edificii și monumente

PL a organizat evenimente de inaugurare a 2 monumente în cel puțin două localități - Vîprova și Seliște, (Orhei). Costul fiecărui monument a fost estimat la 15 mii lei.

f. Cheltuieli pentru cadouri cu tentă electorală

Potrivit observatorilor Promo-LEX, cel puțin 4 partide politice (PL, PLDM, PSRM, PDM) au efectuat cheltuieli pentru cadouri electorale în cel puțin 9 raioane.

PLDM a oferit cadouri în cel puțin 3 raioane (Ialoveni, Soroca, Dubăsari). La Ialoveni, au donat o tablă interactivă cu proiector și calculator. Prețul unui calculator este de cel puțin 4351 lei, prețul unei table interactive cu proiector este de cel puțin 33 mii lei. La Soroca, PLDM a oferit o masă de tenis școlii de sport din oraș, costul minim al unei mese de tenis fiind de 4250 lei.

Liderul organizației OT PLDM Dubăsari, Spiridonov Alexandru, a oferit 80 de mii lei pentru construcția bisericii din s. Cocieri, r. Dubăsari.

PSRM a oferit cadouri în cel puțin un raion (Căușeni). La 25 septembrie 2014, PSRM a organizat la Căușeni concursul "Stelele Moldovei", unde a acordat premii bănești pentru participanți în sumă de 5 mii lei.

PDM a oferit cadouri în cel puțin 3 localități. La 26 septembrie 2014, reprezentantul OT PDM Drochia, Gheorghe Climăuțan a oferit bibliotecii publice din oraș un notebook cu geantă și un prânz gratuit pentru 200 persoane. Adicional, au fost oferite cadouri bănești în valoare totală de 6 mii lei la cel puțin 50 persoane. Prețul unui prânz este de cel puțin 30 lei. La 27 septembrie 2014, în raionul Ialoveni simpatizanții PDM au oferit la cel puțin 15 familii social vulnerabile pachete cu produse alimentare (covrigi, biscuiți, făină, hrișcă, ulei). Pentru aceste pachete s-au cheltuit cel puțin 4500 lei. În mun. Chișinău, simpatizanții PDM au oferit câte un sac cu cartofi la cel puțin 50 persoane. Costul unui sac cu cartofi (30 kg) a fost estimat la cel puțin 30 lei.

PL a oferit cadouri în mun. Chișinău. Astfel, cel puțin 290 persoane au primit câte un ghiveci cu flori și o cutie de bomboane. Costul unui cadou a fost estimat la cel puțin 80 lei. De asemenea, s-a constatat că PL a oferit cursuri gratuite de engleză pentru cel puțin 50 copii din familii social-vulnerabile. Costul unui curs de engleză este de cel puțin 2 mii lei pentru un grup de 10 persoane.

g. Cheltuieli pentru mass-media locală și regională

Potrivit observatorilor Promo-LEX, cel puțin 105 articole din mass-media locală au avut tentă electorală. Prețul pentru plasarea unui articol per pagină într-un ziar local variază între 2300 și 3000 lei, iar în mun. Chișinău și Bălți - între 5 mii și 10 mii lei. Au fost raportate cel puțin 76 articole ce favorizează PDM, cel puțin 13 articole ce favorizează PLDM, cel puțin 12 articole ce favorizează PL, cel puțin 11 articole

ce favorizează PSRM, cel puțin 4 articole ce favorizează PCRM și cel puțin 57 articole care îl favorizează pe cetățeanul Renato Usatîi.

h. Cheltuieli pentru publicitate stradală

Conform observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată în 19 raioane, în mun. Chișinău și Bălți au fost observate cel puțin 185 billboard-uri de mărime standard 3X6 m². De asemenea, au fost raportate cel puțin 22 unități de billboard dublu în mun. Chișinău. Prețul lunar pentru plasarea unui billboard standard în mun. Chișinău variază între 5650 și 10160 lei, iar în raioane prețul este de 5300 lei. Din toate billboard-urile, cel puțin 84 de unități se referă la PDM, cel puțin 44 – la PSRM, cel puțin 43 – la cetățeanul Renato Usatîi, cel puțin 13 – la PLDM, iar o unitate se referă la PPRM.

Din cele 22 de unități de billboard dublu, cel puțin 12 se referă la PSRM și cel puțin 10 – la PDM. Toate unitățile de “City Lights” se referă la PDM. Adicional, s-au raportat cel puțin 24 de unități de panouri în stațiile de troleibuz din mun. Chișinău. Prețul lunar pentru amplasarea unui panou stradal în stațiile de troleibuz din mun. Chișinău este de 2450 lei. Prețul pentru o unitate de „city light” este de 2450 lei.

i. Cheltuieli pentru publicitate poligrafică

Conform observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată în cel puțin 11 raioane și în mun. Chișinău au fost raportate diseminări de ziare și pliante.. PSRM a repartizat ziarul de partid “Socialistul”, costul pentru tipărirea unei pagini de ziar cu un tiraj de 200.000 variind între 0,030 și 0,025 lei.

PPCD a distribuit broșura “Planul Roșca”, cu un tiraj de 1000. Costul unei astfel de broșuri este de cel puțin 0,25 lei per pagină.

De asemenea, au fost raportate cel puțin 9350 flyere și 4100 pliante cu sigla PDM în cel puțin 6 raioane și în mun. Chișinău, precum și 1000 de flyere cu sigla PL în cel puțin 1 raion, prețul unui pliant variind între 1,80 și 2,50 lei, cu un tiraj de 1000; prețul unui flyer variază între 1,25 și 1,50 lei, având un tiraj de 2000.

j. Cheltuieli pentru remunerarea agitatorilor/voluntarilor

Conform observatorilor Promo-LEX, în cel puțin 15 raioane, OT PDM au implicați cel puțin 265 de voluntari, Renato Usatîi - cel puțin 150 voluntari, PSRM - cel puțin 50 voluntari, PPRM - cel puțin 50 voluntari, PLDM - cel puțin 50 voluntari, iar PL - cel puțin 15 voluntari. Agitatorii PSRM din mun. Chișinău au afirmat ca sunt remunerați cu 100 lei pe zi.

5. Cheltuieli pentru activități ale partidelor după înregistrarea lor ca și concurenți electorali

a. Cheltuieli pentru concerte electorale

Observatorii Promo-LEX au raportat că în perioada monitorizată, cel puțin un concurent electoral (PLDM) a organizat un concert electoral în cel puțin o localitate (Ungheni). Costurile (achitarea serviciilor artiștilor) sunt estimate la cel puțin 18000 lei.

b. Cheltuieli pentru evenimente de lansare în campanie electorală

La 12 octombrie 2014, PLDM s-a lansat în campanie electorală în sala polivalentă. Potrivit informațiilor oferite de funcționarii instituției, cheltuielile de locațiune sunt estimate la circa 95 000 lei per oră. Evenimentul a durat cel puțin 1,5 ore.

c. Cheltuieli pentru activități sportive

În perioada raportată, cel puțin 2 partide politice (PDM și PLDM) au efectuat cheltuieli pentru activități sportive. PDM a organizat cel puțin o activitate sportivă în or. Drochia, unde au fost oferite premii în valoare de 3 mii lei.

PLDM a organizat cel puțin 2 activități sportive în Grimăncăuți, (Briceni) unde s-au oferit cupe pentru cei 6 participanți și a fost organizat concertul trupei „Catharsis”, serviciile artiștilor trupei „Catharsis” fiind estimate la cel puțin 11 290 lei. În Mereni, (Anenii Noi) drept premiu a fost oferit un berbec matur estimat la cel puțin 1000 lei.

d. Cheltuieli pentru infrastructura locală

Conform datelor primite de la observatorii Promo-LEX, în perioada monitorizată cel puțin un partid - PDM - a contribuit la reînnoirea geamurilor primăriei, în Musaitu (Taraclia), costul acestora fiind estimat la 7800 lei.

e. Cheltuieli pentru cadouri cu tentă electorală

Potrivit observatorilor Promo-LEX, cel puțin un concurent electoral (PL) a efectuat cheltuieli pentru cadouri electorale în cel puțin o localitate. PL a donat 30 de scaune unei grădinițe din Colonița (Chișinău), costul unui scaun fiind estimat la 300 lei.

IV. RECOMANDĂRI

Comisiei Electorale Centrale:

- Respectarea Programului calendaristic întocmit și ajustarea acestuia potrivit termenelor stipulate în Codul Electoral;
- Revizuirea plafonului mijloacelor financiare pentru finanțarea campaniei electorale;
- Constituirea consiliului electoral de circumscripție Bender nr.3 și a consiliului electoral de circumscripție pentru localitățile din stânga Nistrului nr.37;
- Desfășurarea campaniilor de informare și educație electorală pentru asigurarea participării sporite a populației, inclusiv a celei din stânga Nistrului.
- Adoptarea unei instrucțiuni/regulament privind implementarea formulei de stabilire a plafonului mijloacelor financiare ce pot fi virate în fondul electoral al concurentului electoral, precum și instituirea răspunderii juridice pentru nedeclararea, ori depășirea cheltuielilor de plafon.

Parlamentului Republicii Moldova:

- Revizuirea art.27 din Codul Electoral, partea ce ține de suplinirea membrilor organelor electorale în cazul lipsei propunerilor din partea APL și a instanțelor de judecată, din numărul persoanelor incluse în Registrul de Stat al funcționarilor.
- Modificarea Codului Electoral prin stabilirea unei formule clare de stabilire a plafonului mijloacelor financiare ce pot fi virate în fondul electoral al concurentului electoral, precum și instituirea răspunderii juridice pentru nedeclararea, ori depășirea cheltuielilor de plafon.

APL-urilor:

- Propunerea, conform prevederilor legislației în vigoare, a candidaturilor pentru constituirea consiliilor electorale de circumscripție.

Concurenților electorali:

- Degrevarea din funcții a persoanelor incluse pe listele candidaților la funcția de deputat în termenii prevăzuți de lege, pentru excluderea abuzurilor de utilizare a resurselor administrative în scopuri electorale.
- Creșterea transparenței în vederea raportării utilizării mijloacelor financiare în campania electorală.

Mass Mediei:

- Implementarea fără abateri a Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale la alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010 în mijloacele de informare în masă din R. Moldova.

V. METODOLOGIA DE OBSERVARE A ASOCIAȚIEI PROMO-LEX

Asociația Promo-LEX monitorizează alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 pe tot teritoriul Republicii Moldova, inclusiv în partea stângă a Nistrului, activitate pentru care sunt antrenați 41 de observatori pe termen lung și 32 observatori pe termen mediu. În ziua alegerilor, Promo-LEX va delega observatori pe termen scurt în fiecare secție de votare deschisă pe teritoriul țării, adică circa 2000 de observatori. Activitatea tuturor observatorilor pe termen lung și scurt este coordonată de o echipă centrală, care monitorizează atât perioada preelectorală, cât și pe cea post-electorală.

Efortul de monitorizare realizat de Promo-LEX este neutru și echidistant față de concurenții electorali, ONG-ul nefiind un organ de anchetă și, prin urmare, nu-și asumă obligația expresă de a proba constatările observatorilor. Înainte de a fi antrenați în activitate și pe parcursul acesteia, observatorii Promo-LEX sunt instruiți în domeniul electoral, a observării procesului de votare și de totalizare a rezultatelor, manifestând o atitudine corectă, apolitică și imparțială în cadrul efortului de monitorizare a campaniei electorale. În acest sens, înainte de a începe activitatea, fiecare observator Promo-LEX semnează un cod de conduită elaborat și aprobat de către Rețeaua Globală a Observatorilor Electoralii Naționali (GNDEM). Textul codului de conduită este disponibil pe pagina www.promolex.md.

Efortul de monitorizare urmărește observarea activităților concurenților electorali, a organelor electorale, a administrației publice centrale și locale, a mass-mediei regionale și locale. Un domeniu prioritar de analiză va viza supravegherea utilizării finanțelor de către concurenții electorali, în cadrul căruia vor fi analizate veniturile acumulate și cheltuielile suportate și raportate de aceștia în conformitate cu prevederile legislației naționale. De asemenea, se va atrage o atenție sporită implementării Registrului de Stat al Alegătorilor.

Drept sursă pentru elaborarea rapoartelor publice ale efortului de monitorizare servesc informațiile oficiale, precum și rapoartele standardizate ale observatorilor, întocmite în baza observării directe, interviuării actorilor electorali, analizei documentelor oficiale.

Standardele internaționale la care se va face referire în rapoartele efortului de monitorizare sunt cele elaborate de către ONU (Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966 și Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948); Consiliul Europei (Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului), Comisia Europeană pentru democrație prin drept – Comisia de la Veneția (Codul bunelor practici în materie electorală, Orientări privind finanțarea partidelor politice), Uniunea Europeană (Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene) și OSCE. Principiile de bază ale standardelor internaționale electorale sunt: alegeri universale (dreptul de a alege și de a candida), egale, libere, secrete, periodice, corecte și directe.

Monitorizarea Alegerilor Parlamentare din 30 noiembrie 2014 este desfășurată de către Asociația Promo-LEX în cadrul Programului de monitorizare a proceselor democratice. Efortul de monitorizare se încadrează în activitățile desfășurate de societatea civilă în cadrul Coaliției civice pentru alegeri libere și corecte. Efortul de monitorizare a alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014 beneficiază de asistența tehnică din partea National Democratic Institute for International Affairs (NDI) și este susținut financiar de către Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare (USAID), National Endowment for Democracy (NED), Consiliul Europei, precum și de Fundația Ștefan Batory din resursele oferite de Fondul Solidaritate în cadrul Programului “Sprijin pentru Democrație” al Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Polone. Opiniile exprimate în raport aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

a. Experiența Promo-LEX în monitorizarea proceselor electorale

Experiența Promo-LEX de monitorizare a proceselor electorale din Republica Moldova a început în 2009 cu implicarea a 7 observatori în monitorizarea procesului electoral în regiunea transnistreană a Republicii Moldova pentru alegerile parlamentare din aprilie 2009. Ulterior, Promo-LEX a monitorizat alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009, acoperind 250 secții de votare din 6 circumscripții electorale (regiunea transnistreană și cele învecinate cu ea).

La 5 septembrie 2010, Promo-LEX a monitorizat referendumul republican constituțional, dezvoltând o rețea națională de 42 de observatori pe termen lung și 300 observatori pe termen scurt, în toate unitățile teritorial-administrativ ale țării. Totodată, Promo-LEX a delegat observatori pentru monitorizarea procesului în secțiile de votare din afara Republicii Moldova. Astfel, un număr de 79 de observatori naționali au monitorizat desfășurarea referendumului în 40 de secții de votare de peste hotare. Din acest moment, Promo-LEX devine cel mai important ONG din Republica Moldova, care monitorizează procesele electorale.

Alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010 au fost monitorizate de Promo-LEX în toate circumscripțiile electorale din Republica Moldova, iar în ziua alegerilor, Promo-LEX a delegat observatori în fiecare secție de votare din țară. În total, Promo-LEX a acreditat și antrenat în procesul de monitorizare peste 2500 de observatori naționali. De asemenea, în cadrul aceluiași efort de monitorizare, Promo-LEX a desfășurat numărarea în paralel a voturilor (PVT), numărarea rapidă statistică (Quick Count) calitativă și cantitativă. La renumărarea voturilor din 15 decembrie 2010, observatorii Promo-LEX au efectuat totalizarea în paralel a rezultatelor renumărării voturilor. Conform aceleiași metodologii, au fost monitorizate alegerile locale generale din 5 iunie 2011.

Asociația Promo-LEX a monitorizat alegerile locale noi la 15 noiembrie 2009, 16 mai 2010, 19 mai 2013, 10 noiembrie 2013 și 11 mai 2014.

Din 2005, Promo-LEX este membru al Coaliției pentru alegeri libere și corecte. În 2009, Promo-LEX devine membru al Rețelei Europene de Organizații de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO). În 2010, Asociația Promo-LEX a devenit membru al Rețelei Globale de Observatori Electoralii Naționali (GNDEM). În 2013, Promo-LEX devine membru-fondator al Platformei Europene pentru Alegeri Democratice (EPDE).

În această perioadă, observatorii Promo-LEX au acumulat și suficientă experiență internațională, participând la unele scrutine din alte țări: la alegerile prezidențiale din Georgia și Ucraina, cele parlamentare din Norvegia, Estonia, Ucraina, Germania, Kosovo, Macedonia, la alegerile locale din România și Ucraina, precum și la un referendum în România.

VI. LISTA DE ABREVIERI

1. alin. - aliniat
2. APL – Administrația publică locală
3. art. - articol
4. BE AMUV - Blocul Electoral „Alegerea Moldovei-Uniunea Vamală”
5. BESV – Biroul electoral al secției de votare
6. BIDDO – Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
7. CE – Concurent electoral
8. CEC – Comisia electorală centrală
9. CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului
10. CoE – Consiliul Europei
11. ENEMO - Rețeaua Europeană a organizațiilor de monitorizare a alegerilor
12. EPDE - Platforma Europeană pentru Alegeri Democratice
13. GNDEM - Rețeaua Globală a Observatori Electorali Naționali
14. NDI – Institutul Național Democrat
15. NED – Fondul Național pentru Democrație
16. ONU – Organizația Națiunilor Unite
17. OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
18. OTL – Observator pe termen lung
19. OTM – Observator pe termen mediu
20. OTS – Observator pe termen scurt
21. p. - punct
22. PCRM - Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
23. PDM - Partidul Democrat din Moldova
24. PDM - Partidul Liberal Democrat din Moldova
25. PL - Partidul Liberal
26. PLR - Partidul Politic „PARTIDUL LIBERAL REFORMATOR”
27. PP Patria - Partidul Politic „PATRIA”
28. PPCD - Partidul Popular Creștin Democrat
29. PPP - Partidul Politic Partidul Popular din Republica Moldova
30. PSRM - Partidul Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”
31. PVT – tabularea în paralel a voturilor
32. R. Moldova – Republica Moldova
33. USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
34. UTA Găgăuzia – Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia